

RANÁ DOBA BRONZOVÁ II

Petra Maříková Vičková

Kultura starověkého Předního východu a Egypta KLBcA02

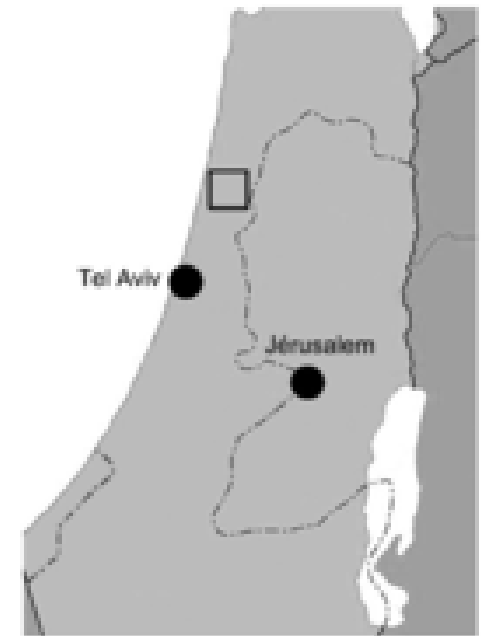
2018-05-16

TERMÍNY ZKOUŠEK

- 5. 6. 2018, od 14.00 v učebně T218
- 27. 6. 2018, od 9.00 v učebně T218
- Třetí termín, pokud bude potřeba - září

EBA II-III METALURGIE

- Hromadný nález: Kefar Monash – měděné předměty
 - ▣ Sekyry, teslice, nože, dýky, dláta, hlavice oštěpů, měděné destičky
- Mezi Tel-Avivem a Haifou
- Význam:
 - ▣ Lokální tvary
 - ▣ Předměty ze Sýrie, Kypru, Anatolie a Mesopotámie
- = doklad aktivit vojáků / mužů vyslaných získat kvalitní dřevo v okolí

RANÁ DOBA BRONZOVÁ V SEVERNÍ LEVANTĚ / MEZOPOTÁMIÍ

- Vyznění tzv. urucké expanze: zvýšení významu místních tradic + vymizení babylonských vlivů
- Nová hmotná kultura: **Ninive 5 – přítomný vliv Sumeru v regionu**
- 3. tisíciletí: koncept Early Jezirah (EJ) 0-V: snaha standardizovat chronologii lokalit S Mezopotámie
 - EB I a EB II: 3100-2600 BCE
 - EB III: 2600-2450 BCE
 - EB IV: 2450-2000 BCE
- Městské státy – svět městských států EBA II-III: dominovány královskými paláci
 - Písemné prameny z Elby: identifikace některých městských států: Chábúr (Nagar, Šechna, Urgiš), Eufkrat (Mari, Tuttul, Emar, Karchemiš), SV Mezopotámie (Aššur, Chamázi), Z Sýrie (Ebla, Ugarit, Byblos)
- Povodí Chábúru: významné centrum tzv. sekundární urbánní revoluce

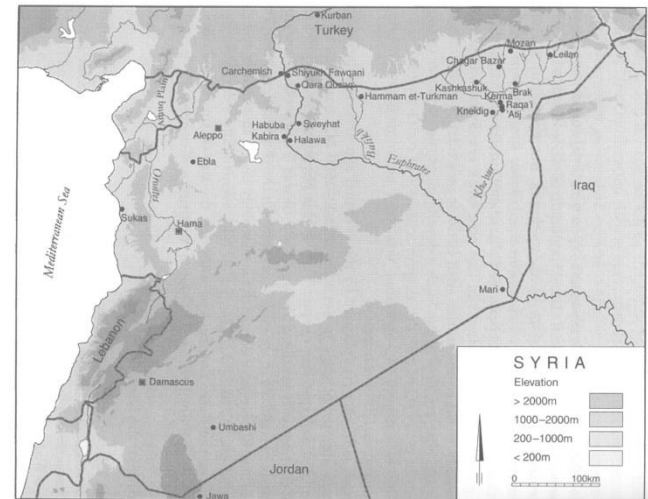

Fig. 7.1 Syria in the early third millennium BC.

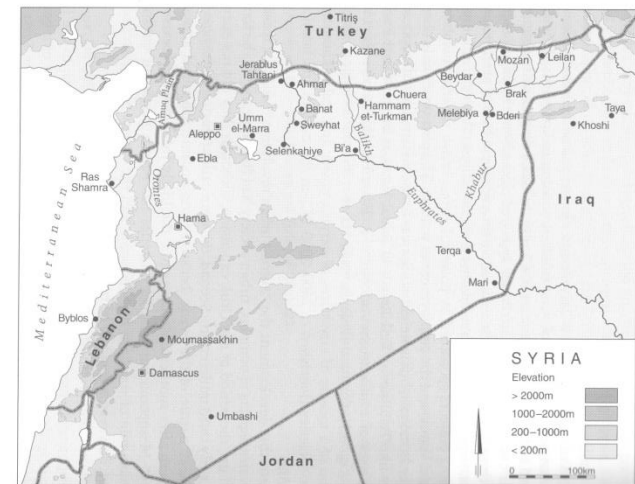
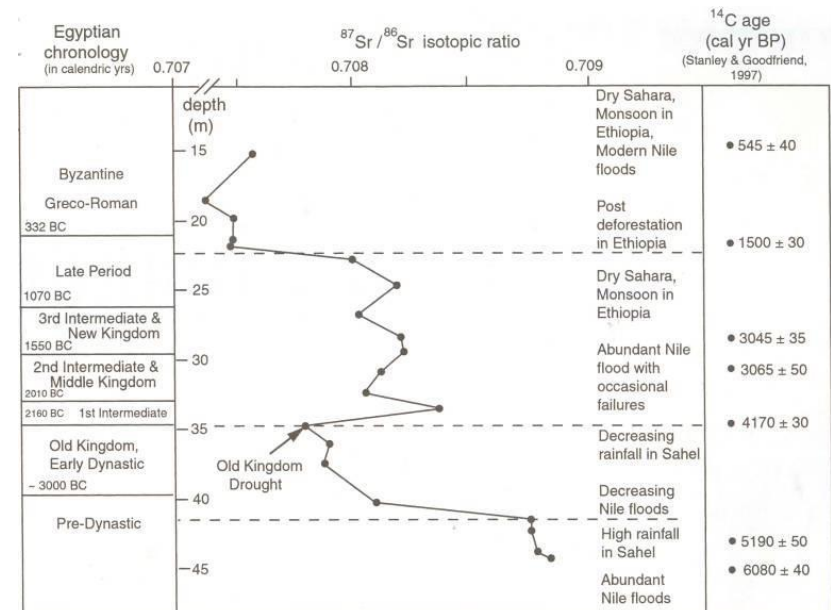

Fig. 8.1 Syria in the mid/late third millennium BC.

ZÁNİK EBA III

- 2300/2200 BC. Klimatické změny (vrty v ledovcích, C-14 datované jezerní sedimenty) – výrazný úbytek srážek – rozpad systému městských center (Ai, Megiddo, Bét-jerah opuštěny) a opětovná ruralizace společnosti a polonomádského osídlení = **EBA IV**
- Teorie o příchodu nového etnika (Amorejců) a jeho vlivu na rozvrat systému – diskutované téma
- Vliv politiky: vzájemné války, nápor Egyptanů
- Dnes: multifaktorový zánik: klimatologické změny, socio-ekonomické problémy, vzájemné války a útoky nomádů – rozvrat mnohých levantských států, nájezdy Egyptanů

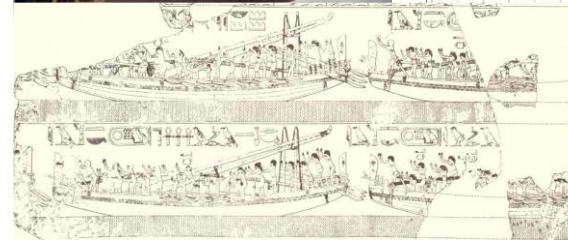
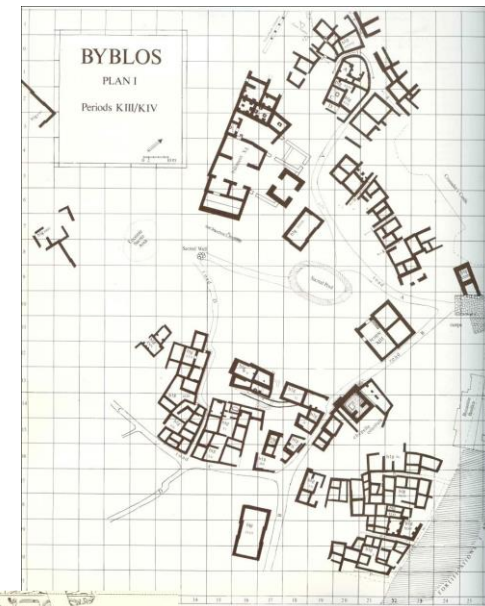
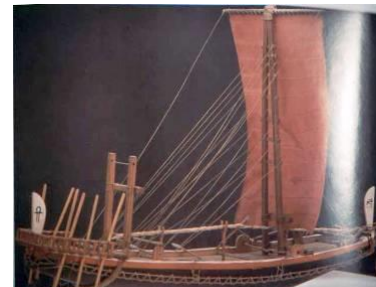

Beer Resisim
Dočasný kemp

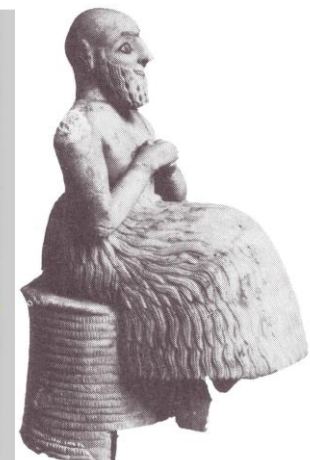
BYBLOS

- 42 km S od Bejrútu, Libanon
- Osídlení: od 9. tisíciletí (PPNB)
- Eg. prameny: kbn, Gubla (amarnský archiv)
- Arch. výzkum: Pierre Montet (1921-1924), Maurice Dunand (od 1925)
- Složitý vývoj města: chalkolitická a EBA fáze: 3600-3100 BC
- Změna sídelní struktury a sociálního uspořádání v Palestině během EB II-II => Egypt ustupuje (OK)+ zvýšení významu Byblu jako hlavního obchodního partnera
- Chrám Paní Byblu (Baalat Gebel): tzv. chrám obelisků
 - Vystavěn kolem 2700 BC
 - Část vybavení: předměty s egyptskými nápisy, ztotožnění s Hathorou

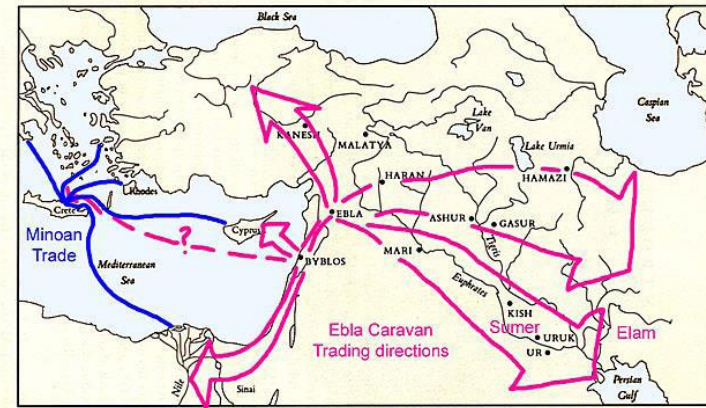
KRÁLOVSTVÍ MARI A EBLA

- 2 politické útvary definující Z Sýrii během 3. tisíciletí: 2900-2350 BC (EDP III)
- Sumer (EDIII) si neustále udržuje vliv v této oblasti
- Kontakty s Egyptem – předměty s kartušemi Pepiho I. – Ebla, Mari, Byblos - +/- současník Sargona-Náramsína
- 1. království Ebly- 3000-2300 BC
 - ▣ Dominuje Syro-Palestině během EBA II-III
 - ▣ Období archivů: 24.-23. stol BC (Mardikh IIB1)
 - ▣ koalice městských států (více než 60 měst) v čele s Eblou – uspořádané podobně jako současný Sumer
 - ▣ Odhad populace: cca 40 000 obyvatel
- 2. království Ebly (MBA):
 - ▣ stejně mocné
 - ▣ Rozvráceno: cca 1600 BC: Chetitié, Muršiliš I.

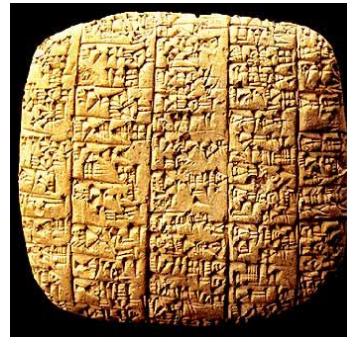
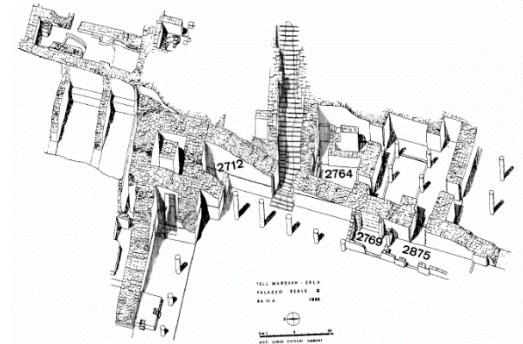
EBLA

- Tell Mardíh, 55 km JZ od Aleppo = jedno z nejvýznamnějších center S Levanty ve 3. a 2. tisíciletí – NA DÁLKOVÉ OBCHODNÍ TRASE
- Jazyk: eblaiština: jeden z nejstarších semitských jazyků, společně s akkadštinou
- Topografie: centrální akropole a okolní tzv. dolní město
- Město: celkem 3x zničeno (23., 20., 16. stol.): 3 hlavní horizonty osídlení: 1.-3. království Ebly
 - Založeno: raná doba bronzová (EBA) cca 3500 BC, centrum širokého zemědělského zázemí. Zapojení do dálkových tras
- Od 1964: Italská archeologická expedice

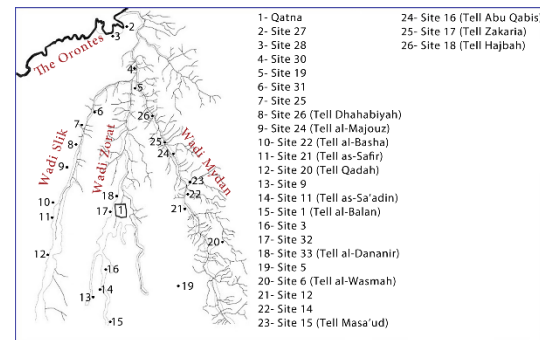
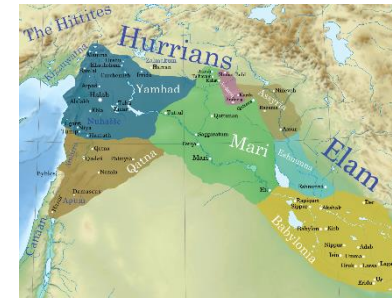
Královský palác G (EDIII) a královský archiv z Ebly

- Existence rozsáhlého paláce: cca 2400-2300 BC. Dobit králem Sargonem Akkadským a zničen Náramsinem (2334 BC nebo krátce poté)
- Palác: rezidenční, ceremoniální, administrativní, výrobní a skladovací funkce
- Královský archiv:
 - původně asi 5000 tabulek (2000 celých tabulek, 5000 velkých zlomků)
 - Rozdělení archivu podle správy paláce a státu
 - Texty: hospodářský a diplomatický charakter, královské texty apod.

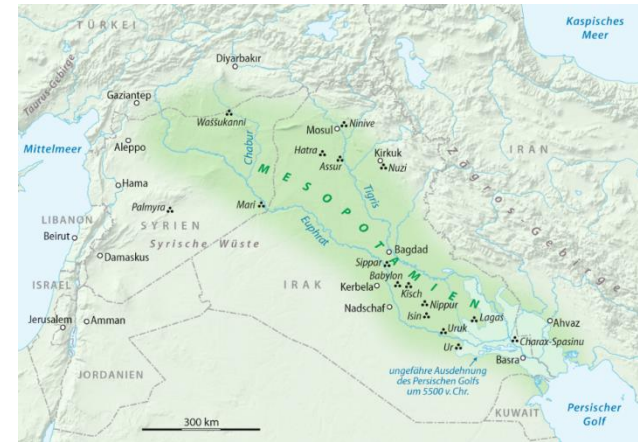
QATNA – TELL EL-MISHRIFEH

- 18 km SV od Homsu, údolí řeky Orontés – na trase dálkových cest
- Plocha: cca 25 ha
- Akropole: administrativní a residenční centrum: redistribuční centrum
- Přítomnost elit: šachtový hrob Tomb IV

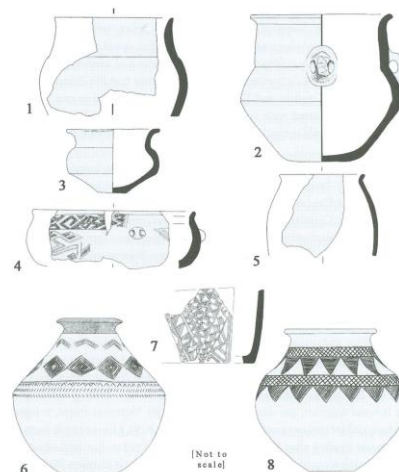
RANÁ DOBA BRONZOVÁ V ŠIRŠÍ MEZOPOTÁMIÍ

- Na území původně pod vlivem pozdního Uruku a přednástupem EDP - několik kulturních celků – 3100-2900 BC
- Dichotomie mezi archeologicky definovanými kulturami a obdobími (Džemdet Nasr, zakavkazská kultura / Kura-Araxas, Ninive 5, EDP) X politickými dějinami (první dynastie z Kiše, Uruku, Uru, Lagaše apod.)
- Zdroje nerostného bohatství: Omán, Dilmun (SV Arábie, Bahrajn): měď, dřevo
- Vůdčí oblastí: J Mezopotámie – oblast pod vlivem menších městských států

RANÁ ZAKAVKAZSKÁ KULTURA / KURA-ARAKS

- V Anatólie – povodí řek Kura a Araks
- Polonomádké obyvatelstvo – rozšíření kultury a jejích projevů - regionální rozdíly
- Datace: cca 4000-3100 BC
- Obecně řazeno do EBA
- Minimum importů z Mezopotámie a Palestiny
- Lokality: Sos Hoyuk (Erzurum), Kultepe 2
- Shrnutí: Paléorient 2014, vol. 40/2 – monotematické číslo

EBA Centrální Anatolie

- Mísení vlivů: J část: pozdní Urucká kultura (skrže kolonie); S: lokální skupiny
- Mísení prvků z okolních kultur
- Chronologie:
 - Ca. 3100 BC: zánik uruckých kolonií (J část)
 - Vliv různých obchodních entit – EBA I-II: 3100-2500 BC
 - Opuštění hlavních center – ruralizace osídlení
 - Rozptýlené vesnické osídlení
 - 2600/2500 BC: EBA II/III – nárůst J Mezopotámského vlivu
- Hlavní centra: Karchemiš
- Zasahuje – osídlení tzv. horizontu Ninive 5

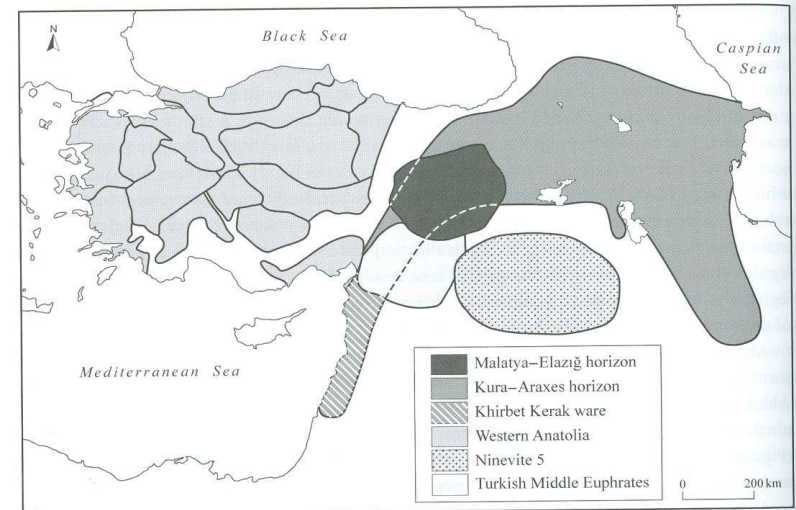
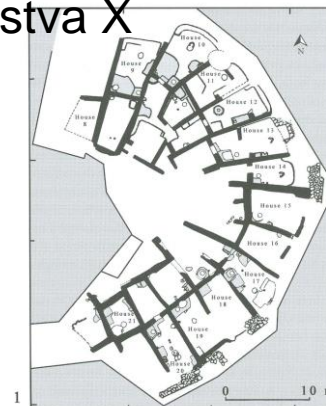

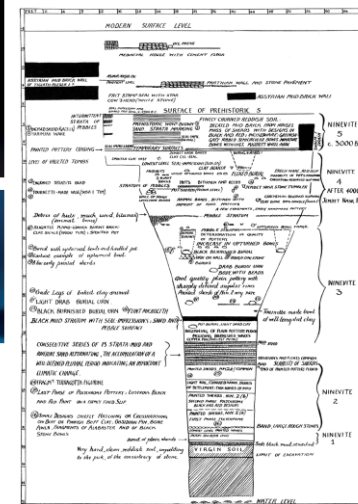
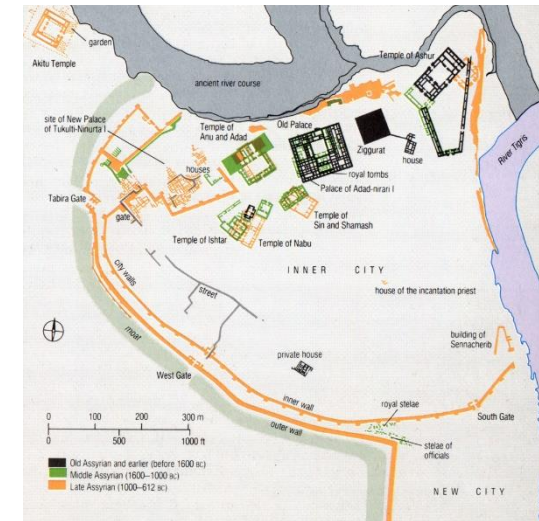
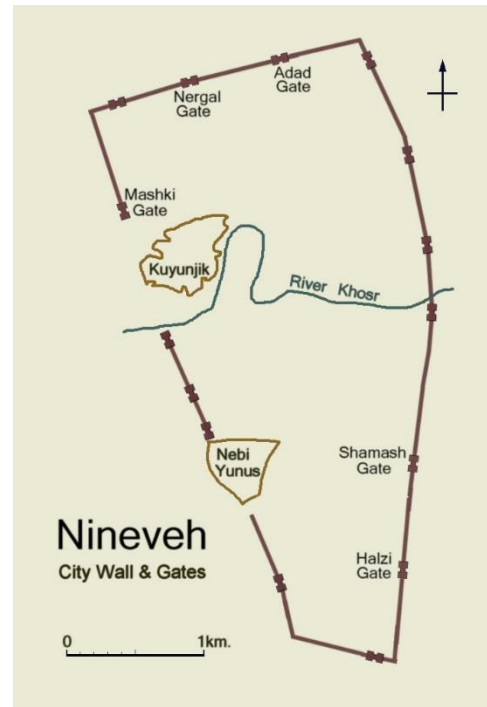
Figure 5.14 Map of Early Bronze Anatolia showing the main cultural zones

Pulur (Sakyol), vrstva X

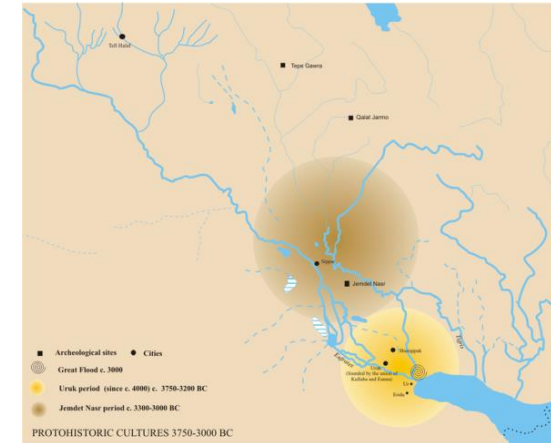
KULTURA NINIVE 5

- Archeologicky definovaná kultura pro S Mezopotámii (tzv. metalické zboží)
- Eponymní lokalita: Ninive
 - Předměstí dnešního Mosulu, S Mezopotámie
 - Telly: Kouyunjik (Kuyuncuk), Tell Nabi Yunus
 - Obrovská lokalita: 750 ha – 12 km cihlových hradeb
 - výzkumy: Carsten Niebuhr (lokalizace 1761-67), Paul-Émile Botta (1842), Austen Henry Layard (1847), Max Mallowan a Campbell Thompson (Prehistoric pit)
- Datace: cca 2900-2600 BC
- Chronologicky odpovídá Early Jezireh I a II
 - Předchozí kultura v oblasti: pozdní Uruk
 - Keramika: souběžná s Early Transcaucasian culture a Džemdet Nasr
- Petit, Lucas P. & Morandi Bonacossi, Daniele (eds) 2017: *Nineveh, the Great City. Symbol of Beauty and Power*, Papers on Archaeology of the Leiden Museum of Antiquities 13, Leiden (Sidestone Press).

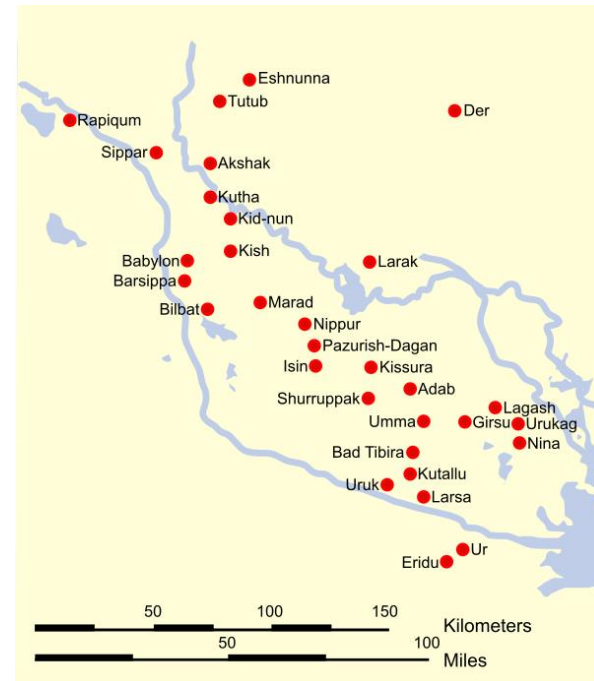
KULTURA DŽEMDET NASR

- 3100-2900 BC. J Mezopotámie
 - ▣ Současná s ranou kulturou vrstvy Ninive 5 v Horní Mezopotámii
- Eponymní lokalita: Tell Džemdet Nasr
 - ▣ 26 km SV od Kiše
 - ▣ Výzkum: Stephen Langdon, Roger Matthews
- Lokality: Šuruppak, Nippur, Ur, Uruk atd.
- Charakteristiky: rodící se byrokracie, vzrůstající sociální nerovnost
- Náznaky politického uspořádání – aliance/konfederace
- Materiální kultura: bohatě zdobená monochromní i polychromní keramika (geometrické a figurativní vzory) X jen malá část keramické produkce: společensky zařazující prostředí elit
- Formativní doba klínového písma
- Nálezy keramiky: především v S části Babylonie X v J Babylonii jen výjimečně; nálezy i v Ománu – obchod kvůli měděným dolům

RANĚ DYNASTICKÉ OBDOBÍ (ED)

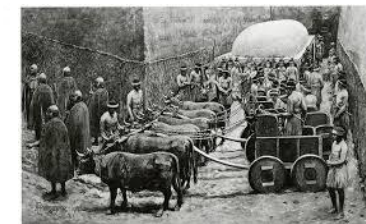
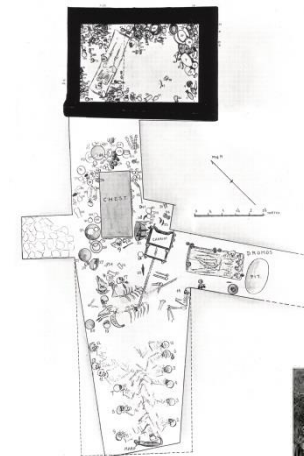
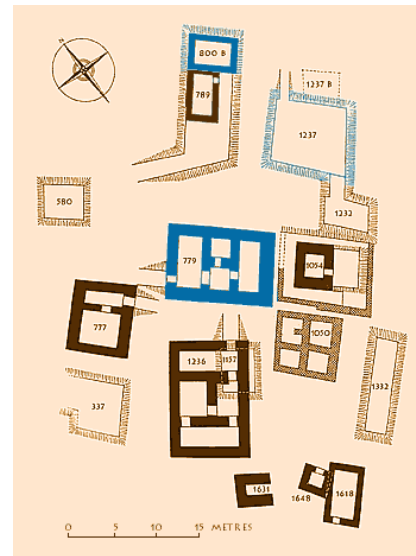
- Termín: Henri Frankfort: podle Egypta
- Datace: 2900-2350 BC (střední chronologie), 2800-2230 BC (krátká chronologie) = Sumer
 - Vnitřní dělení: ED I-III (ED I, II, IIIa, IIIb). Nebo rané a pozdní ED
 - Závěr období: nejstarší pevná vláda – Sargon Akkadský, tj. +/- 2334 BC – tzv. pre-sargonské období
- Synchronizace: ED I-III odpovídá EJ I-III v S Mezopotámii
- Písemné prameny – nejsou příliš podrobné: Babylonie (Ur, Fáro/Šuruppak, Abú Salábích, Lagaš), Mari, Nabada/Tell Bejdar, Ebla – hmotná kultura, archeologie hlavních center – kontinuita vývoje od Uruku, přes Džemdet Nasr až po EDP
- Základní politické dělení: Akkad (na S: Abú Salabích po okraj plání,), Sumer (na J, Erudu-Nippur, sumerštiny)
- Základem politického uspořádání: městské státy
 - Babylonie: cca 24
 - Systém rozvrátil: král z Kiše Sargon

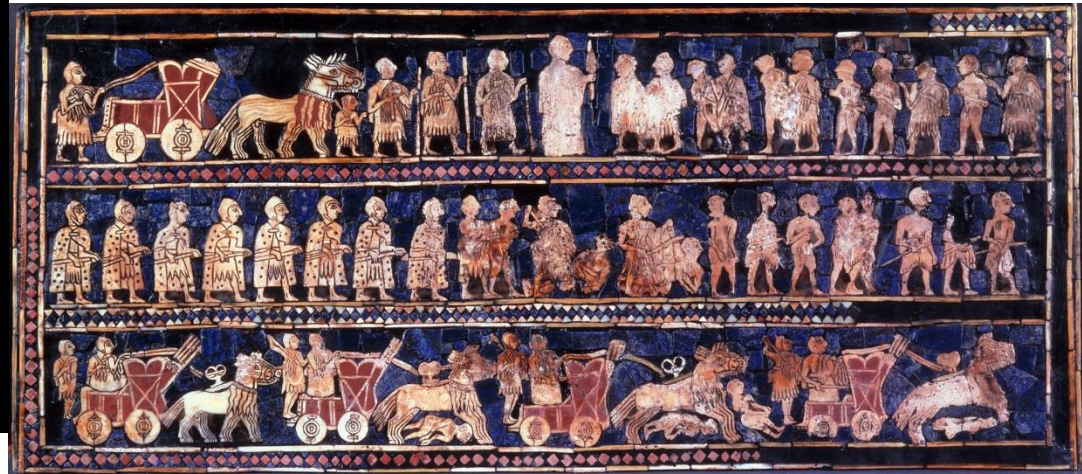
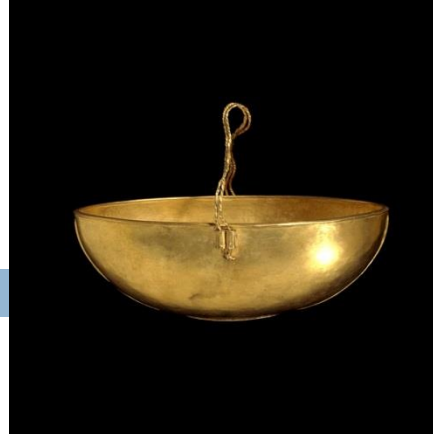

- Postupný proces centralizace původně samostatných městských států do větších územních celků: městských spolků / lig: Kiš, Uruk, Lagaš, Umma – vzájemné boje o území
- Náboženská střediska: Uruk, Nippur

KRÁLOVSKÉ POHŘEBIŠTĚ Z URU

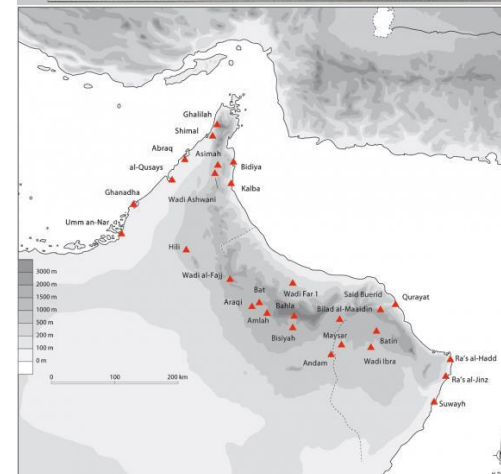
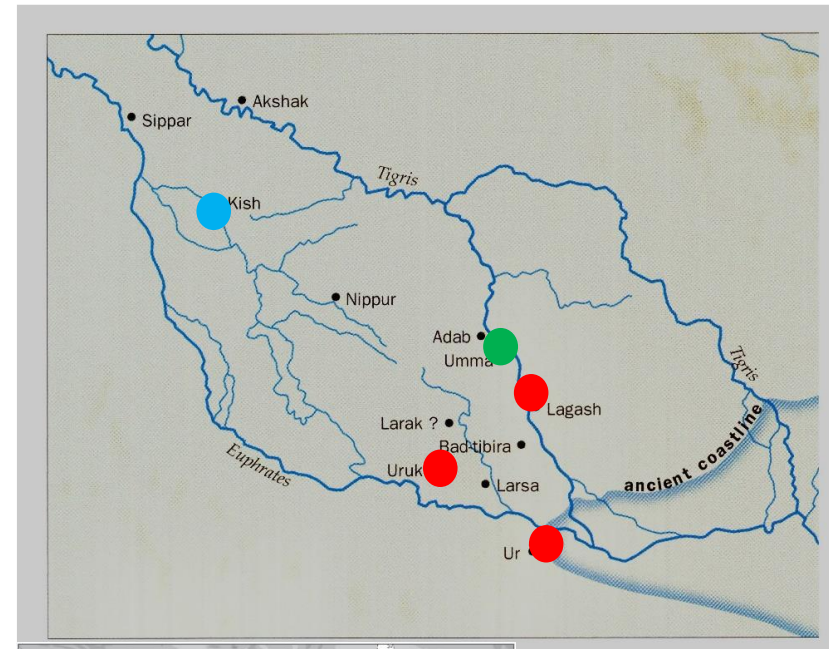
- Výzkum: Charles Leonard Wooley, 1922-1934 (BM, UPenn). Objev pohřebiště: 1926
- Pohřebiště: cca 2000 pohřbů X 17 extrémně bohatých: přízvisko „královské“
- Doba používání: minimálně 300 let v 2./2 3. tisíciletí BC (ca. 2600-2450BC): ED III
- Hrobka královny Puabi, PG 800, cca 2350-2400 BC
- Tzv. velká pohřební jáma (Great Death Pit): PG 1237

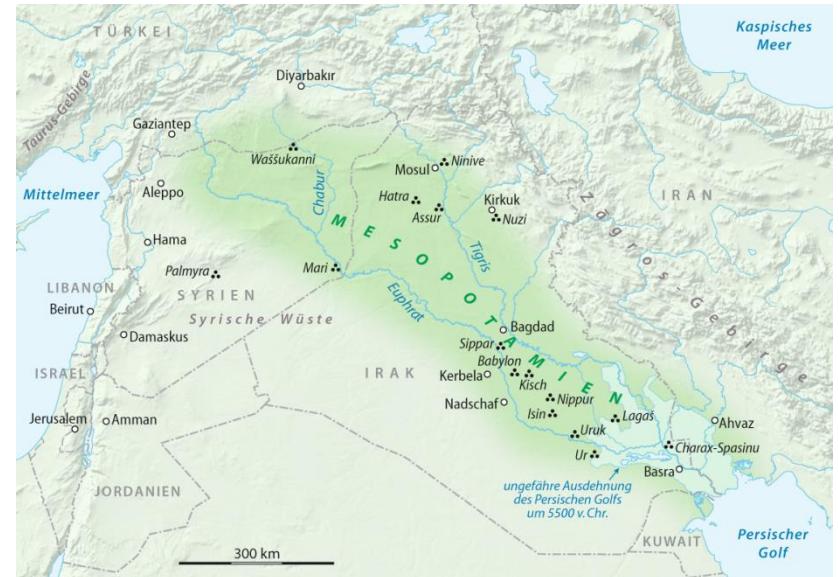
ZÁVĚR EDP

- Období konfliktů, neklidu a zmatků – aliance panovníků Uruku, Uru a Lagaše – přijali titul „král z Kiše“ X panovník z Ummy
- X nástup na trůn: Sargon Akkadský – 2334 BC – nová éra – Akkadská říše
- Kontakty s okolními zeměmi: Elam (tzv. protoelamská kultura), Omán (tzv. kultura Magan – měď, dálkový obchod)

POZDNÍ 3. TISÍCIETÍ V MEZOPOTÁMII

- Výrazné zvýšení centralizace moci:
 - ▣ Vláda dynastie králů z Akkadu (S Babylonie; 24.-22. stol. BC)
 - ▣ Vláda dynastie králů z Uru (J Babylonie, 21. stol. BC)
- Společné rysy:
 - ▣ založeny vojenskými prostředky;
 - ▣ úsilí o politické, správní i náboženské (ideologické) sjednocení prostoru Mezopotámie;
 - ▣ zánik: vnitřní opozice a vnější síly (z V): Amorejci, Gutejci

STAROAKKADSKÉ OBDOBÍ

- Datace: 2350-2170 BC (střední chronologie)
- Synchronizace: EBA IV v J Levantě, EBA IVA a EJ IV v Sýrii, EBA IIIB v Turecku
- Akkad: oblast u soutoku Tigridu a Dijály. Město Akkad: písemné prameny X není archeologicky lokalizované, pravděpodobně v oblasti Bagdádu
- Zakladatel: Sargon Akkadský
 - ▣ Vnuk: Námam-Sín
- Vrchol moci: 24.-22.stol. BC
- Končí dočasně systém samostatných městských států X centralizace státu, zavedení nového typu daní
- Centrum vývoje: S Babylonie
- Neustálé války a potlačování rebelií

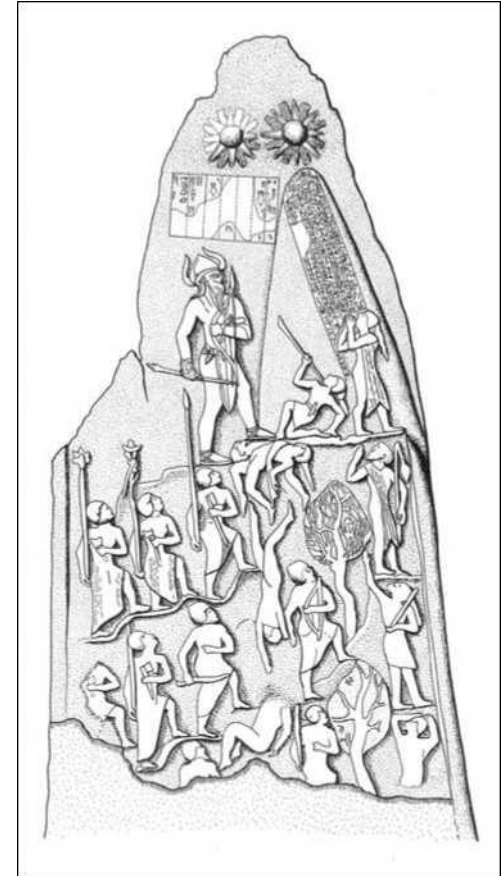
SARGON AKKADSKÝ

- Sargon Veliký, cca. 2334-2279 BC
- Nosič poháru krále z Kiše; získání královského trůnu v Kiši
- Podrobení si Sumeru
- Boje v Levantě: podrobení Mari, Jarmuth, Ebla: došel až k Taurusu: zajištění dodávek dřeva a drahých kovů
- Boje na V: Elam
- Založil nové hlavní město: Akkad – archeologicky nenalezená lokalita
- Po smrti: období neklidu
- Odkaz: legendární ideální panovník po dalších 2000 let.

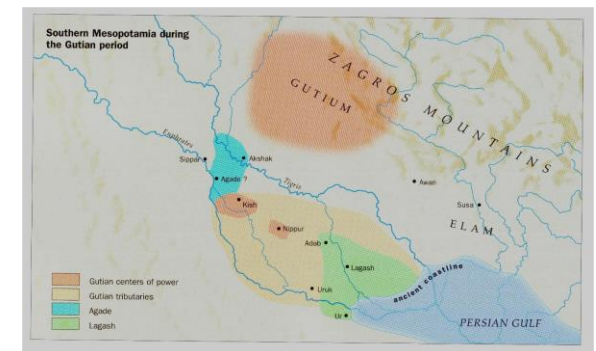
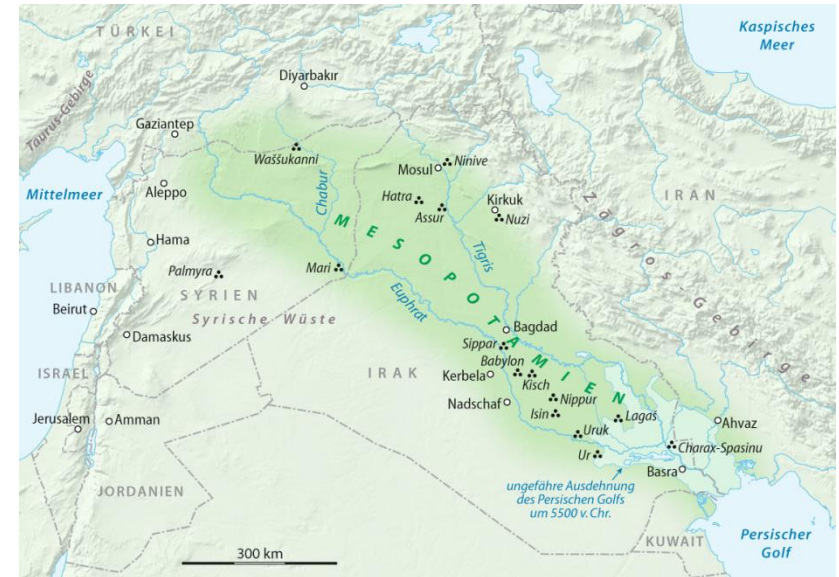
NÁRAM-SÍN

- Vnuk Sargona, jeden z nejvýznamnějších akkadských panovníků
- Nový titul: „král čtyř stran (světa)“ – sebeprezentace panovníka
- Válečné výpravy: oblast Perského zálivu a pohoří Zagros (tzv. Vítězná stéla)
- Jeden z vrcholů užitého umění: snaha po reálnosti (měděná socha z Bassekti)

SITUACE PO ROZPADU AŘ

- Rychlý rozpad: Gutejci, Amorejci, vnitřní neklid
- Vznik samostatných států v Babylonii i mimo
 - ▣ Gutejci, ca. 2175-2210 BC
 - ▣ Churritské obyvatelstvo v S Sýrii: stát „Urkiš a Navar“
 - ▣ Mari
 - ▣ Elam: stát Awan (Súzy)
- Období bezvlády: 40-120 let
- Místní vládcí: např. Gudea z Lagaše

TŘETÍ DYNASTIE Z URU (UR III)

- Tzv. novo-sumerské období
- Datace: cca 2112-2004 BC
- Vyhnání Gutejců
- Sjednotitel: Ur-Namma : kolem 2100 BC
- 5 generací vládců, cca 70 let.
- Obrovské množství písemných materiálů (min. 40 000 textů): J polovina Babylonie
- Stát: územně menší X byrokraticky centralizovanější
- Diplomatické styky s oblastmi na S a Z (Tuttul, Ebla, Urši, Byblos)
- Hospodářský rozkvět Akkadu a Summeru
- Vysoká úroveň urbanizace, vysoká hustota osídlení
- Vysoká úroveň architektury a užitého umění: sochařství, produkce kamenných a kovových předmětů, pečetní válečky...
- Rozpad: náhlý, nejasné příčiny

AMOREJCI A CHURRITÉ

- Cca 2300-2000 BC
- Amorejci: jeden z kmenů, dnešní J Sýrie
 - ▣ Písemné prameny: v regionu od pozdního 3. tisíciletí
 - ▣ LBA: země Amurru
- Churrité
 - ▣ Tzv. Transkavkazská kultura (EBA)
 - ▣ Postupně pronikají do S Mezopotámie

